

ASGARİ ÜCRETTEKİ ARTIŞIN EKONOMİK ETKİLERİ

Doç. Dr. Fetullah Akın

*Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü Öğretim Üyesi*

ÖZET

Asgari ücretteki yükselmenin ekonomik etkileri analiz edilmiştir. Ücret artışlarının kısa dönem, orta-uzun dönem olarak iki etkisi görülebilir. Kısa dönem etkisi, maliyet artışı, üretim düşüşü, işsizlik artışı, ihracat düşüşü ve enflasyonun yükselişi olarak olumsuz ekonomik etkiler ortaya çıkacaktır. Orta-uzun dönemde ise en önemli ekonomik etkisi, hem asgari ücretin hem de diğer ücretlerdeki artışın etkisiyle ortaya çıkan talep artışının yol açacağı üretim artışıdır. Yine asgari ücret yükselmesinin gelir dağılımı üzerinde de hem olumlu hem de olumsuz etkisi bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: asgari ücret, gelir dağılımı- asgari ücret ilişkisi

ECONOMIC EFFECTS OF MINIMUM WAGE INCREASE

ABSTRACT

This paper aims to analysis the economic effects of the rise in minimum wage. Wage increases have short and run effects. The short run effect reflects itself as an increase in production cost, unemployment, inflation, while it leads also to a decline in production and export. In the mid to long run, on the other hand, the real economic effect of the minimum wage rise and the minimum wage induced rise in other wages comes through an increase in production as a result of the hike in total demand . Furthermore, minimum wage increases impose both positive and negative effects on income distribution.

Keywords: minimum wage, income distribution- minimum wage relationship

1. SANAYİ ÖNCESİ DÖNEMDE ÜCRETLER

Devletin ekonomik hayata ilk müdahalesi asgari ücret düzenlemesiyle başlamıştır. Tarımsal toplumlarda emek, genellikle mevsimlik olarak ve geçici bir süre ile belli bir ücret karşılığı çalışma ile ortaya çıkmakta idi. Ücret düzeyi ise, tabii şartlara bağlı olarak ortaya çıkan tarımdaki verimliliğe göre belirlenmekte ve yıldan yıla değişmekte idi. Ücret, çalışanla çalıştıran arasında pazarlık sonucu belirlenir çoğunlukla, yada kısmen aynı ödeme şeklinde olurdu.

Batıdaki feodal dönemde ise, serflerin geçimleri asgari düzeyde feodal bey tarafından karşılanmakta, belli bir ücret veya pazarlıktan daha ziyade, aynı ödeme şeklinde feodal beyin cömertliğine bağlı olarak ortaya çıkmaktaydı. Feodal bey ile serf ilişkisi feodal beyi tarafından belirlenmekteydi.

Tarım dışındaki üretim ise genellikle küçük tezgahlarda yoğun emek kullanılarak, emeğin becerisine ve ustalığına bağlı olarak ortaya çıkmaktaydı. Üretimde yer alacak olan insan gücü, çırak, kalfa ve ustalık gibi süreçlerden sonra belirlenirdi. Çırak ve kalfa süreci aynı zamanda bir öğrenme süreci olarak değerlendirilir ve genellikle karın tokluğuna çalıştırılırdı. Her toplumda belirlenmiş olan farklı organizasyon ve müesseslerce ustalık belgesi alınırdı. Ustalık belgesi alan kişi kendi başına ustalık aldığı alandaki işi yapmak üzere bir iş yeri açma imkânına sahip olmaktadır. Usta, şayet bir iş yerine bağlı ücretli olarak çalışacaksa, ücret düzeyi, kendi işyerini açması ve üretimi kendi üstlenmesi durumunda elde edeceği kazanç ile mukayese edilerek belirlenmekteydi. Başka bir ifadeyle, emeğiyle çalışacak kişi, ücret düzeyini belirlemede işveren karşısında kuvvetli pozisyonda bulunmaktaydı. Üretim, büyük ölçüde emeğin bir fonksiyonu olarak ortaya çıktığı için, hasılanın değeri dolaylı olarak ücretin belirlenmesinde önemli bir faktör sayılırdı.

2. SANAYİ TOPLUMUNDA ÜCRETLER

Sanayi toplumuna geçişle birlikte, üretim yapısında önemli değişme olmaya başladı. Artık çalışan tek başına bir işyeri açma imkânından yoksun hale geliyordu. Üretim ortaya çıkmasında emeğin yanında önemli ölçüde makina gücü kullanılmakta idi. Sanayileşmenin ilk dönemlerinde her ne kadar ilk makineler çok basit şekilde yapılmış olsa da, bu tarz bir üretim, tezgah kurma maliyetinin çok üzerinde, belli bir sermaye gerektirmekteydi. Artık çalışacak kişinin böyle bir makine icat yapma, ve böyle bir üretim organizasyonunu oluşturma gücünden yoksun hale gelmekteydi. Üretim, gittikçe daha büyük ölçekte yapılmaya başladı. Üretimin elde edilmesinde çalışacak kişilerde ücret pazarlamada zayıf pozisyona düşmekteydi. Üretimin gittikçe kitle üretimine dönüşmesi, tezgahlardaki üretimin yıkılmasına, bu alanda çalışanların da fabrika sisteminde

ücretli olarak çalışmaya zorlanmasına sebep olmakta, bütün bunun neticesi ücretli çalışanların sayısını artırmakta ve ücret düzeylerini düşürmekte idi.

Bu dönemde ücretler öylesine düşüktü ki, alınan ücret tek bir kişinin hayatını idame ettirmeye ancak yettiği için çocuklar ve kadın olarak aile bireylerinin bütün fertleri fabrikalarda çalışmak zorunda kalıyorlardı. Haftalık, aylık veya yıllık izinler olmadığı gibi, çalışma saati günlük 13-16 saat arasında değişiyordu. Açlık ve sefaletten kitle halinde ölümler meydana geliyordu. Çalışanlar arasında yaşama yaşı 30'a inmişti.

Ücretlerin bu kadar düşmesine müdahale edilmemesinin sebebi ise liberal iktisadi anlayışının dönemini mutlak doğrusu olduğuna inanılmasıydı. Doğal bir piyasa mekanizmasının her şeyi dengelediğini, ücret düzeyini de hak edildiği düzeye getireceğini, müdahalenin ise dengesizlik yaratacağına inanılıyordu.

Ücretlerin emek arz ve emek talebine göre belirlenmesinde, ücretlerin sürekli asgari geçim seviyesinin altında oluşacağına inanan çoğu dönemin iktisatçıları bu durumu ücretlerin “Tunç kanunu” olarak ifade etmişlerdir.

Sanayi devriminin çalışma şartlarını düzenlemeye yönelik yasalar özellikle İngiltere’de yapılmaya başlanmıştır. İlk düzenleyici yasa, İngiltere’de 1802 yılında sadece yünlü ve pamuklu dokuma sanayinde en az üç çocuk ve 20 yetişkin işçi çalıştıran iş yerlerini kapsamak üzere çıkarılmıştır. Bu yasada çocuk işçilerin günlük çalışmaları en çok 12 saatle sınırlandırılmış ve gece çalışmaları yasaklanmıştır. 1819 yılında ise çıkarılan bir yasa ile 9 yaşından küçük çocukların çalıştırılmaları yasaklanmıştır (Başbuğ, 2010, 63) .

İlk defa 1824 yılında İngiltere’de işçi sendikaların kurulmasına izin verilerek ücretlere müdahale sayılan bir durumun ortaya çıkmasına şahit oluyoruz. “1824 yılında çıkarılan bu kanunla serbest piyasa ve hukuk ilkesi öncelikli olarak esas alınmıştır. Bunun doğal sonucu olarak sendikalar başlangıçta işçi sınıfının iş yerleri dışındaki hayat alanını konu almak üzere faaliyete bulunmuştur. Sendikalar iş yerlerini ve iş yerlerindeki çalışma ilişkilerini konu alan faaliyetleri ile toplu iş sözleşmesi ve grev hakları daha sonraki dönemde büyük mücadeleler sonucu elde edilmiştir” (Başbuğ, 2010, 62).

3. ASGARİ ÜCRETİN BELİRLENMESİ

Tarihi tecrübe göstermiştir ki, devlet müdahale etmeden piyasa mekanizması içinde ücretler, sürekli asgari geçim seviyenin altında kalmaya mahkumdur. Piyasa şartlarında serbest irade beyanı esasında işveren, normal işçi karşısında son derece avantajlı ya da kuvvetli durumdadır. Bunun sonucu olarak ücretler çok düşük düzeyde belirlenir; işçiler, açlık ve sefalet sınırında ancak

yaşayabilirler. Bu yüzden bugün bütün toplumlarda asgari ücretin belirlenmesi vazgeçilmez bir zaruret haline gelmiştir.

İlk asgari ücret kanunu 1894 yılında Yeni Zelanda’da, 1896 yılında Avustralya’da kabul edilmiştir. 20 yıllık uzun mücadeleler sonucunda ise 1900’lerde İngiltere’de asgari ücret kanunlaşmıştır. 1909 yılında İngiltere’de önceleri sadece teşkilattan yoksun ev sanayinde çalışanların korunması amacıyla asgari ücret kabul edilmiş, 1912 yılında ise büyük bir grev hareketi sonunda, maden işçilerinin asgari ücretleri kanuni bir sisteme kavuşturulmuştur. Fransa’da da 1915 yılında ev sanayi alanında asgari ücret kanunu çıkarılmış, yine aynı tarihlerde Almanya’da ve Avusturya’da da asgari ücret kabul edilmiştir. Bunun yanında 1945 yılına kadar Fransa’da kısmen Hollanda’da ve Nazi Almanya’sında ücretlerin bütün kademeleri tek taraflı olarak devlet tarafından tespit edilmekte idi (Taşçıoğlu, 1971,38). Günümüzde belirlenen asgari ücret ile tarihsel olarak belirlenen asgari ücret kavramsal düzeyde çok farklı anlamlar içermektedir.

4. ASGARİ ÜCRET KAVRAMI

Asgari ücret kavramınınne olduğu üzerine net bir ifadenin bazı zorlukları vardır. Bu zorluklar asgari ücretin hesaplanmasında alınacak kriterlerle ilgilidir. Asgari ücret hesaplanırken, asgari ücretlinin zaruri ihtiyacının yanında, ödeme güçleri gibi zamana ve mekâna bağlı devamlı değişme gösteren unsurları içermektedir. Benzer şekilde, iktisadi, sosyal ve kültürel faktörlerin etkisiyle herhangi bir ülke için geçerli olan asgari ücret hesabı, başka bir ülke için aynı başarılı sonuçlar vermemekte hatta aynı ülkede asgari ücret kavramının zamanla değiştiği görülmektedir. Böylece asgari ücretin hesaplanmasında dikkate alınan unsurların soyut karakteri ve devamlı değişme halinde bulunmaları hesaplamayı dolayısıyla da asgari ücretin tarifini yapmayı zorlaştırmaktadır.

Kutal’a (1969,4) göre asgari ücretin hesaplanması ve tanımı dört unsura bağlı olarak yapılabilmektedir: Birinci unsur, asgari ücretin konusunu teşkil eden kişi başkasına bağlı olarak bir ücret karşılığı emeğini arz eden ve elde ettiği ücretle geçimini sağlayan “İşçi”dir. Bununla birlikte asgari ücretlinin mesleki ehliyeti, yaşı, cinsiyeti çalıştığı sektör gibi faktörler asgari ücretin tespitinde rol oynamaktadır.

İkinci unsur asgari ücretin amacı, işçiye zorunlu ihtiyaçların yanında, “sosyal bakımından uygun” asgari bir hayat seviyesi sağlamaktadır. Yalnız zorunlu ihtiyaçlardan oluşan fizyolojik hayatını sürdürmeyi karşılayan bir asgari ücret hesabı, işçinin manevi ve kültürel ihtiyaçlarını içine almamaktadır. Asgari ücretlinin kendisiyle ve toplumla barışık olması, manevi ve kültürel ihtiyaçlarının da asgari düzeyde karşılanmasını gerektirmektedir.

Üçüncü unsur olarak, asgari ücret tespitinde ücretlinin işten sarf ettiği emeğinden daha çok kişiliği ön plana çıkmaktadır. Bir iş yerinde işçilerin ücretlerinin tespitinde dikkate alınan unsurlar verimlilik, eğitim formasyonu, kıdemi, deneyimi, zaman, kârlılık, parça ve iş değerlendirilmesi gibi esas alınan faktörler asgari ücretin tespitinde rol oynamamaktadır. Asgari ücretlinin ise insan olma kimliğiyle yaşayabileceği asgari imkânlarla kavuşturulmasına çalışılmaktadır.

Son olarak asgari ücret hukuki bir gerekliliktir. İşverenin yanında işçinin de irade beyanına bakılmaksızın belirlenmiş olan ücretin ödenmesini zorunlu kılmaktadır. Belirlenmiş ücretin altında her ne sebeple olursa olsun işçinin çalıştırılmasının yasak olması, asgari ücretin altında işçinin çalıştırılmasının tespiti durumunda bir müeyyide ile işverenin karşılanması söz konusudur. Asgari ücretin tarafları bağlayıcı özelliği Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (İLO) 131 sayılı sözleşme kararında da açık bir biçimde belirlenmiştir.

Bu dört unsura göre asgari ücret aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

“Asgari ücret, işçiye insan hüviyeti sebebiyle sosyal bakımdan uygun bir yaşama seviyesi sağlamaya ve işverenleri tespit edilenden daha düşük ücret ödemeyi men eden mec-buri karaktere sahip bir ücrettir”
Akın (2010).

Asgari ücret, bağımlı çalışanların alması gereken asgari bir ücret düzeyini belirlediği gibi, sosyal güvenlik kuruluşların yaşlılık aylığı, işsizlik ödeneği, adli vakalarda verilecek parasal cezalar için de bir ölçüt olmaktadır.

Asgari ücretin belirlenmesi sürecinde çelişen iki değişkenin uzlaştırılması gerekmektedir. Bir tarafta çalışanların ihtiyaçlarına ilişkin sosyal talepler, yaşam standardı, yoksulluk ve gelir dağılımı beklentileri ön plana çıkmaktadır. Bu beklentiler, özellikle çalışanlardan ve sendikalardan kaynaklanmakta, yüksek oranlı asgari ücret artışlarına dönük baskıları genişletmektedir. Öte yandan verimlilik, rekabet edebilme yetkinliği ve istihdam ekonomik beklentiler olarak görülmektedir. Bu talep, genellikle işveren cephesinden gelmekte ve asgari ücretin baskı altında tutulmasını öngörmektedir.

5. ASGARİ ÜCRETİN EKONOMİK ETKİLERİ

Haziran 2015 tarihinde Türkiye’de yapılacak olan seçim döneminde tartı-

şılan en önemli konulardan bir tanesi de asgari ücretin düşük olduğu, yükseltilmesi gerektiği vurgusuydu. Siyasi partiler bu hususta adeta yarışa girdiler; meydanlarda asgari ücret 1500'den 5000'e kadar rakamlarla ifadeler söylendi. Yenilenen 1 Kasım 2015 seçimlerinde mevcut iktidar partisi de asgari ücreti 1300TL yapacağını taahhüt etti ve bu taahhüdünün gereğini de yerine getirdi.

Ocak 2016 tarihi itibarıyla %30 oranında artırılan asgari ücret her halükârda bütün ücret düzeylerini yükseltmiştir. Asgari ücrete göre daha yüksek ücret alanların da, asgari ücretin yükselmesine paralel olarak ücretleri yükseltilmiştir. Bunun ekonomik sonuçları şöyle öngörülebilir:

a) Özellikle küçük ve orta boy işletmelerin çok büyük bir kısmı ücret artışına bağlı olarak ortaya çıkan maliyet artışından dolayı rekabette güçlük çekerler ve üretimlerini azaltırlar. Böylece bir miktar çalışanını işten çıkararak işsizliğin artmasına yol açar. Özellikle küçük boy işletmeler üzerine yapılan bazı araştırmalar, bu işletmelerin ancak daha düşük ücret ödeyerek, büyüklerle rekabette avantaj sağlamaktalar. Büyüklerin teknolojik avantajlarını bu düşük ücret avantajı ile kapatabilmektedirler.

b) Dış ticarete Türkiye'nin rekabette güçlük çektiği ülkeler, başta Çin olmak üzere Hindistan, Pakistan, Mısır ve bazı Afrika ülkeleri, Avrupa ülkelerinde ise Hırvatistan, Polonya, Slovakya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya Romanya v.b. gibi ülkelerde ücret düzeyleri Türkiye'den daha düşüktür. Türkiye'de asgari ücretin yükseltilmesi, dış ticarete özellikle daha fazla emek yoğun sektörlerde Türkiye'nin bu ülkelere göre rekabet gücü zayıflayacaktır. Türkiye ihraç ürünleri üzerinde fiyat belirleme etkisi olmadığı için, asgari ücret yükselmesini fiyatlara yansıtamayacak ve bunu telafi edecek başka bir maliyet indirimi sağlayamayacaktır. Maliyet artışına bağlı olarak bazı firmaların kârları azalacak hatta zarara yol açacaktır. Bu ise Türkiye'nin ihracatının azalmasına ve işsizliğin artmasına yol açabilir. Bütün bunların ötesinde ve daha da önemlisi ihracattaki azalmanın yol açacağı dış ticaret açığının artması ve zaten yüksek olan cari açığın daha da yükselmesidir. Tarihsel olarak Türkiye'nin en önemli yapısal sorunlarından bir tanesi cari açığının bir türlü kapatamamasıdır. Bu, ayrı bir mevzu olduğu için daha fazla değinilmeyecektir.

c) İç pazara mal satan işletmelerin bir bölümü maliyetlerine gelen bu yükü fiyatlarına yansıtır. Bu, enflasyonu artırır. İşletmelerin bir bölümü ise bu artışı fiyatlarına yansıtamaz ve zarar ederler. Bir süre sonra kapanan işletmeler görülebilir. Bu, işsizliği artırır (Eğilmez 2015). İktisat literatüründe asgari ücret artışlarının işsizliği artırdığı yönünde ciddi bir anlayış bulunmaktadır. Ekonomik çalışmalarda bu anlayışı doğrulayan çalışmalar olduğu gibi, tersini de iddia eden çalışmaları bulunmaktadır.

d) Her şeyden önce asgari ücretin kamu kesimi ile direk bir ilişkisinin bulunmadığını, kamu kesiminde çalışanların ücretleri asgari ücretin üstünde olduğunu söylememiz gerekir. Ancak özel kesimde özellikle asgari ücretlilere yapılacak bu ücret artışlarının kamu kesimindeki ücret pazarlıkları için baz oluşturacağını, kamu kesiminde çalışan memur ve işçilerin bu artışlara odaklanarak talepte bulunacağını söyleyebiliriz. Emeklilerle birlikte yaklaşık 13 milyonun ücret aldığı Kamu kesiminde ortaya çıkacak bu ücret artışlarının etkisi görülecektir. Birincisi kamu kesimindeki daha yüksek oranda ücret artışı bütçe açıklarına yansiyacaktır. Yükselen bütçe açığı, bir yandan ekonomiye olan güveni zayıflatacağı için, zaten kırılğan seyreden Türki ekonomisinin kırılğanlığı artacaktır, diğer yandan finansmanın bir kısmı vergilerle sağlanacağı için, vergi artışları üretimi olumsuz etkileyecek ve faiz oranlarının yükselmesine yol açacaktır. İkincisi ise ücret artışına bağlı bütçe açıkları ve talep artışı enflasyonun yükselmesine yol açacaktır. Gerek kamuda gerekse genelde ücretlerdeki artış enflasyonun artmasına yol açacaktır.

e) Ücret artışlarının kısa dönem, orta-uzun dönem olarak iki etkisi görülebilir. Yukarda da ifade edildiği gibi kısa dönem etkisi, maliyet artışı, üretim düşüşü, işsizlik artışı, ihracat düşüşü, hem maliyet artışı hem de talep artışına bağlı enflasyonun yükselişi olarak olumsuz ekonomik etkiler ortaya çıkacaktır. Orta-uzun dönemde ise en önemli ekonomik etkisi, hem asgari ücretin hem de diğer ücretlerdeki artışın etkisiyle ortaya çıkan talep artışının yol açacağı üretim artışıdır.

Klasik ve neo-klasik iktisat anlayışında her arz kendi talebini doğurur anlayışı esastır ve arz yönlü bir ekonomik görüşe sahipler. Bu anlayışa göre, önemli olan üretimdir, üretim seviyesi de sermaye ve emek miktarına dolayısıyla teknolojiye bağlıdır. Sermaye ve emek miktarında dolayısıyla teknolojide önemli bir değişme olmadıkça üretimde bir artış sağlamanın imkânı bulunmamaktadır. Bunun tersine, Keynesyen sistemde ise her talep kendi arzını doğurur, üretim talebin bir fonksiyonudur, talepteki bir değişme üretimi etkiler. Talep yükselmesi, ekonomiyi bir miktar enflasyonist sürece soksa da, ılımlı bir enflasyon, ekonomik canlılık, üretim artışı, işsizliğin azaltılması demektir. Çok kısaca özetlediğimiz iktisat ekollerindeki bu her iki anlayışın taraftarları bulunmaktadır. Hangisinin ekonomide daha etkili olduğu literatürde tartışma konusudur. Bu ekollerle ilgili ciltler dolusu makaleler ve ekometrik çalışmalar bulunmaktadır. Konumuz açısından ücret artışlarının, talep artışı yoluyla üretim artışına yol açıp açmayacağı bu noktada değerlendirilebilir.

İktisat literatüründe bütün iktisat ekollerinin ittifak ettiği konulardan bir tanesi şudur: düşük gelirlerde marjinal tüketim eğilimi yüksektir, yüksek gelir-

lerde ise marjinal tüketim eğilimi düşüktür. Başka bir ifadeyle, düşük gelirlerde gelir artışının çok daha büyük bir kısmı tüketime, daha az bir kısmı ise tasarrufa ayrılmaktadır. Bunun ekonomik sonucu olarak, düşük gelir gurubunda yer alan ücretli kesimin ücretinde bir yükselme, ülkede talep artışına yol açarak, yukarıda Keynesyen sistemde tartışıldığı gibi, bir miktar iktisadi büyüme ve gelişmeye katkı sağlayacak, bir miktarda enflasyonist süreci besleyecektir. Ücret artışına bağlı olarak ortaya çıkan talep artışı, orta-uzun dönemde ekonominin canlanması, büyümenin artması, özel kesimin cirolarında artışlar yaratarak, kısa dönemdeki kayıplarını telafi edecek gelişmelere yol açabilecektir. Harcamalardaki artış, dolaylı vergilerin, gelirlerdeki artış da dolaysız vergilerin tahsilâtını artıracığı için devletin vergi gelirlerinde artış ortaya çıkacaktır. Görüleceği gibi orta – uzun dönemli etkiler, Keynesyen anlayışa göre, daha çok olumlu etkilerdir.

Kısa dönem ortaya çıkacak olumsuz etkileri bir azaltmak için, bir miktar tedbir alınması gereği üzerine, hükümet 10 ve daha fazla işçi çalıştıran firmalara kişi başına yaklaşık 100TL'lik geri ödemede bulunmaktadır. Bu ödemeler bir miktar bütçe açığına yol açsa da ki, bütçe açıkları yüksek olmadığı için bir probleme yol açmayacaktır, özellikle Avrupa Birliği ve gelişmiş ülkelerdeki ekonomik durgunluğa bağlı Türkiye ekonomisinde yaşanan sıkıntıları gidermede çok kolaylık sağlayacaktır.

Başka bir çalışmanın konusu olmakla birlikte kısaca değinirsek, Türkiye ekonomisinde yaşanan durgunluğu gidermenin ikinci yolu, yapısal bir takım programların uygulanmaya koyulmasında geçmektedir. Bununun da en önemli ayağı katma değeri yüksek bir takım ürünlerin üretimini sağlayacak yatırımları teşvik ederek ve bu alanda ihracatı artırarak başarılabilir. Son dönemde “ülkenin, orta gelir tuzağına yakalanmış, daha yüksek bir büyüme geçemiyor” olarak haklı eleştirilerin de çıkışı yolu bu noktada aranmalıdır.

Marjinal tasarruf eğiliminin düşük oluşunun ikinci sonucu ise ülkede gerekli kalkınma dolayısıyla büyümeyi sağlamak için ihtiyaç duyulan yatırıma kaynaklık edecek tasarrufların yetersiz kalmasıdır. Bu noktada durum şudur: sermaye hasıla katsayısı yaklaşık 3/1 olarak kabul, edildiğinde bir birimlik bir büyüme sağlamak için üç birimlik bir yatırım gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, %7'lik bir büyüme sağlamak için GSMH'nın %21'i kadar yatırım yapmak gerekmektedir. Yatırımın kaynağı ise tasarruflardır.

Yeteri kadar tasarruf yoksa arzu edilen oranda yatırım yapamazsınız, arzu edilen oranda büyüme de sağlayamazsınız. Şu anda Türkiye'de tasarrufların GSMH'ya oranı %12 civarındadır. Bu tasarrufların hepsi yatırıma dönüştüğü takdirde, iç borçlanma sebebiyle zaten tasarrufların bir kısmına devlet el

koyduğu için hepsinin yatırıma dönüşmesi imkânsızdır, ancak %3'lük bir büyümeye yol açabilir, oysa Türkiye 2015 yılında % 4 büyümeye sağlayabildi. Bu büyümeye önemli bir katkı yurt dışından gelen doğrudan yada kısa vadeli yabancı sermaye girişleridir. Türkiye ekonomisinde geçmiş yıllardaki yüksek büyümelerin kaynağında da yabancı sermaye girişleri bulunmaktadır. Bir ölçüde ülkedeki tasarruf açığını ülke dışında gelen yabancı sermaye ile kapatılabilmektedir. Bunun da en önemli sakıncası, ülkenin dış borç ve yükümlülüğünün artmasıdır. Ülkenin dış borç ve yükümlülüğündeki artış, ekonomiye olan güveni sarsar ve ekonomik kırılganlık, ekonomik kriz riski yükselir.

6. ENFORMEL SEKTÖR, GELİR DAĞILIMI VE ASGARİ ÜCRET İLİŞKİSİ

Bir toplumda bir yılda elde edilen gelirin toplumsal guruplar arasında ya da bireyler arasında dağılımının ölçüsüne gelir dağılımı diyoruz. TÜİK' 2014 gelir ve yaşam koşulları araştırma sonucuna bakılırsa, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelinine göre, en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, %45,9 olurken, en düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun payı %6,2 oldu. Bir önceki döneme göre, toplumun en zengin %20'sinin gelirinin en yoksul %20'sinin gelinine oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranı 7,4'e geriledi.

Beri tarafta, GSYH gelir yöntemiyle hesaplandığında ücret ödemeleri ile diğer ödemeler şeklinde hesaplanmaktadır, böylece GSYH içinde ücret payı ile diğer faktör payları belirlenebilmektedir. Fonksiyonel gelir dağılımı olarak da ifade edilen bu paylar şöyledir: TÜİK tarafından Gelirler yöntemiyle 2006 yılına kadar hesaplanan GSYH'ya göre, ücret payı %26 iken, kâr, faiz ve rant payı %50, geri kalan ise ithalat vergi gelirleri, sübvansiyonlar, amortisman geliri v.s. dir. Her iki araştırma sonucuna bakarak söyleyebiliriz ki, gelir dağılımı bozuktur. Bu çerçevede asgari ücretin yükselmesi, bütün sektörlerdeki ücretlerin artmasına, böylece GSYH içinde ücret payının artmasına yol açar. Yine asgari ücretin yükselmesi, en düşük gelir gurubu içerisinde yer alan asgari ücretlilerin gelir payı yükselmiş olur. Bu da gelir dağılımını düzenleyici bir maksada hizmet etmiş olur.

Gelişen ülkelerde asgari ücretin koruması gereken guruplardan biri de enformel sektör çalışanlarıdır. Buna karşılık, enformel sektördeki istihdam koşullarına dönük politikalar geliştirmek çok daha güçtür. Çünkü enformel sektör işçisi yasal kurallar dışında çalışmakta, bu nedenle asgari ücretten yararlanmamaktadır. Veriler, gelişmekte olan ülkelerde enformel sektörün toplam işgücünün %30'u ile %80'i arasında değişen bir orana ulaştığını göstermektedir.

Asgari ücretin yükselmesinin yoksulluk ve gelir dağılımı üzerinde olumlu etki yaratacağı varsayımı, enformel sektörde ve kayıt dışı istihdam artış olacağı hipotezine göre kabul edilmektedir. Bunun tam aksine, asgari ücretin yükselmesi enformel sektörler ve kayıt dışılığına daha fazla istihdamın kayacağı varsayılmaktadır. Bu varsayımdan hareketle bazı araştırmacılar asgari ücretin özellikle gelişen ülkelerde çalışan yoksullar üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olacağı iddiasındadır. Buna göre, geniş bir enformel sektörün varlığı asgari ücretin çoğunlukla kentsel alanlardaki büyük işletmelerde ve genellikle sendikalaşmış kayıtlı işgücü arasında kısmi olarak uygulanmasıyla sonuçlanmaktadır. Yaygın kayıt dışılık yüzünden, asgari ücretin fiili olarak çalışanların sadece %2'si ile % 15'ine uygulanabilmesine imkân sağlamaktadır. Oysa, yoksulluğun daha yoğun olduğu az gelişmiş kırsal bölgelerde ve kentsel enformel sektörlerde asgari ücretin uygulanabilme imkânı daha sınırlıdır (Akgeyik, 2006,179). Bu anlamda çalışana korumaya yönelik asgari ücret uygulamalarının olumsuz etkileri, kayıt dışı ve enformel sektörlerde istihdam edilen, en dezavantajlı gruplar olan düşük vasıflı, engelli gençler üzerinde yarattığı sonucuna varılmaktadır.

Başta asgari ücret olmak üzere düşük ücretlerin yaratacağı olumsuz sonuçlardan bir tanesi de, ücret verimlilik ilişkisi bakımından değerlendirildiğinde, üretimde verimliliği düşürecek yönündeki argümanlardır. Ücretlerin reel olarak düşük olması/gerilemesi, işgücünün verimliliğinde de düşüşe neden olacağından, işçinin verimliliğini azaltmamak üzere, ücretler düşüşü önlenbilir. Bu konu Keynesyen sistemde ücretlerin geriye doğru inelastik oluşu ya da yapışkan oluş tabiri ile açıklanır. Ücretin işçinin beslenme ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunda verimliliği düşecektir ve bu argüman genellikle az gelişmiş ekonomilerde gözlemlenmektedir (Felderer ve Homburg'tan 2010:370-388).

Stiglitz (1976) göre ise, firmalar işçi seçiminde, adaylar hakkında tam bilgiye sahip olmadığından adaylardan, yüksek vasıflıların yüksek ücret ile tercihleri yerine, daha düşük reel ücrete razı olan orta vasıflı adaylar tercih edilmekte buna bağlı olarak ortalama verimlilik de düşük kalmaktadır. Akerlof ve Yellen (1990) ise, “düşük bir reel ücretin işçilerde daha az bağlılık ve sadakate, buna karşılık daha çok kırgınlık ve nefrete yol açacağını” öne sürmüşlerdir ki bu da verimliliği düşürecektir.

7. LİTERATÜR TARTIŞMALARI

Yukarda ifade edilen tartışmaların bir kısmı literatürde ekonometrik çalışmalarla test edilmiştir. Bu tartışmaların doğruluğunu tespiti için çok zengin bir literatür bulunmaktadır. Bütün bu literatürü tarayıp özetleme bu makalenin

sınırlarını çok açmaktadır. Ancak belli başlı olanları ve de Türkiye ile ilgili olanlarını vermeye çalıştık.

Kargı (2013) Türkiye ekonomisinin 2005:01-2012:03 dönemine ait çeyreklik verileri ile zaman serileri yöntemine başvurarak, asgari ücretin, ücret yapışkanlığı etkilerini analiz etmektedir. Enflasyonla asgari ücret ve diğer değişkenler arasında hiçbir korelasyon bulunmadığını tespit etmiştir. Özellikle asgari ücret ile enflasyon arasında bir korelasyon olmaması, literatürdeki ücret-fiyat sarmalına ilişkin öne sürülen kuvvetli hipotezlerin, bu modelde Türkiye ekonomisinde herhangi bir kanıtı olmadığını göstermektedir. Türkiye’deki asgari ücret artışlarının enflasyona neden olacağı söylenemez.

Korkmaz, A. Çoban, O., (2006) araştırmasında ise bu iddianın tam aksine sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmada uyguladıkları Granger nedensellik testine göre enflasyonla asgari ücret arasında Granger anlamında bir nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir (%10 önem düzeyinde). Buna göre, enflasyondaki artışların asgari ücretteki, asgari ücretteki artışların da enflasyondaki artışların bir nedeni olduğu test değerinden anlaşılmıştır. Ancak asgari ücret uygulamalarının özellikle işsizlik üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkardığına ilişkin bir olguya ulaşılamamıştır.

Akgeyik, T., Yavuz, Ç., N., (2006), araştırmasında ise benzer testle asgari ücret ile işsizlik arasında bir nedensellik tespit etmişlerdir.

Başka ülkelerde yapılan bazı araştırmalar asgari ücretin istihdam üzerinde etkisinin olmadığını göstermektedir. 1980-1990 döneminde asgari ücretin istihdam üzerindeki etkisini araştıran 7 araştırmanın sonucunu özetleyen Bumette (2005:7) göre, asgari ücretle istihdam arasında sıkı bir korelasyon bulunmamaktadır. Benzer konuda literatür tarayan Akgeyik, (2007) Bumette ile aynı bulgulara varmıştır.

“Nihayet, 1998 yılında ABD’de Kongreye sunulan bir raporda Çalışma Bakanlığı asgari ücret araştırmalarının sonuçlarını değerlendirmiştir. Raporda, ortalama ücretlere göre makul bir asgari ücret oranının negatif istihdam etkisinin oldukça sınırlı kalacağı sonucuna varılmıştır. Rapora göre, istihdam

kaybına yola açan diğer değişkenler arasında özellikle ekonomik büyümeden kaynaklanan işgücü talep kaymaları, verimlilik oranlarının

daki gerileme, kârlılık düzeyinin daralması ve genç işgücüne dönük talep elastikiyeti bulunmaktadır (Liu & Wu; 1999: 57)(nakleden Akgeyik; 2007). “

Brezilya için Lemos (2004), asgari ücretin istihdam üzerindeki etkisini araştırmıştır. Söz konusu yapılan bu araştırma, zaman serileri analizinde bölgelere ve farklı ücret düzeylerine göre farklı etkiler, bazılarında negatif ilişki, bazılarında ise pozitif ilişki bulmuştur. Söz konusu bu araştırmada farklı anlamlılık seviyelerinde sonuçlara ulaşılmıştır.

Yine Brezilya için Neumark, Cunningham ve Siga, (2006) zaman serisi analizi ile hanehalkı düzeyinde bir araştırma yapmışlardır. Bu analizin sonucuna göre asgari ücret artışlarının aile reisi istihdamı üzerinde negatif, diğer hanehalkı üyeleri içinse pozitif değerlere ulaşılmıştır.

Çin için yapılan panel veri analizinde ise asgari ücretteki artışın genç nüfus ve niteliksiz işçi istihdamını azalttığı sonucuna varmışlardır ancak, asgari ücret artışının kadın istihdamını arttırdığı tespit etmişlerdir (Montenegro ve Pages, 2004; nakleden Güven ve diğerleri, 2009).

Özdemir, Mercan ve Erol (2012) 1978-2010 yılları arasındaki çeyrek dönemlik verileri kullanarak yaptıkları çalışmalarında, doğrusal zaman trendli tahmin modeli yöntemiyle, ücret-fiyat-ücret sarmalının öngördüğü şekilde nominal asgari ücretlerle enflasyon oranlarının iki yönlü olarak birbirleri üzerinde etkili oldukları ya da birbirlerinin bir Granger nedeni oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Güven ve diğerleri, (2009), Toda ve Yamamoto nedensellik analizinden yararlanarak, 1969-2008 dönemi için yapılan analizlerde, Türkiye’de asgari ücret uygulamasının istihdamdaki değişmelerin bir nedeni olmadığı sonucuna varmışlardır. Bu araştırmada, bir başka önemli sonuç da Etki-tepki fonksiyonları yardımıyla asgari ücretteki değişmelere istihdamın anlamlı tepkiler vermediğine ulaşılmış olmalarıdır.

Güneş (2007)1973-2004 dönemi için yaptığı araştırmada, asgari ücretin ortalama ücretlerle olan uzun dönemli ilişkisini eş-bütünleşme yöntemi ile, kısa dönemli ilişkisini ise hata düzeltme modeli ile incelenmiş, çalışmadan elde edilen bulgular söz konusu iki değişken arasında uzun dönemli bir ilişki ve çift yönlü bir nedenselliğin bulunduğunu göstermektedir.

Karaçor ve diğerleri (2011), çalışmalarında 1987-2010 dönemi Türkiye ekonomisi asgari ücret oranları, enflasyon oranları ve işsizlik oranları arasın-

daki ilişkinin Granger Nedensellik testleri yardımıyla analizi yapmışlardır. Yapılan testler neticesinde değişkenler arasında nedensellik ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir. Yine değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin mevcut olup olmadığına yönelik eşbütünleşme testi yapılmış, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiş olup bu ilişkinin yönü asgari ücret ve enflasyon oranlarından işsizlik oranına doğru (%10 anlamlılık düzeyinde) olduğunu ortaya koymuştur. Asgari ücretler düzeyi ve enflasyon değişkenleri kısa dönemde işsizliğin Granger nedeni olduğu tespit edilmiştir.

Sunal, O., Alap, Ö.S., (2015) araştırmasında, Granger nedensellik analizi yöntemi kullanılarak nominal asgari ücretler ve enflasyon arasında iki yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Bir başka deyişle nominal asgari ücretlerdeki artışlar enflasyon oranını, enflasyon oranındaki artışlar da nominal asgari ücretleri arttırmaktadır.

Dağlıoğlu, S., Bakır, M. A. (2011) bu alanla ilgili detaylı bir araştırma yapmışlardır. Söz konusu bu çalışmada 16 sektöre ilişkin verilerden oluşan panel regresyon modelleri kullanılmıştır. Çalışmada, asgari ücretin istihdamı olumsuz yönde etkilediği şeklindeki iktisat literatüründeki yaygın inancın aksine asgari ücret ile istihdam arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Akgeyik, T., Yavuz, Ç., N., (2006), "Türkiye'de Asgari Ücret, Milli Gelir ve İşsizlik İlişkisi (Ekonometrik Bir Analiz)", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 49. Seri/yıl 2006

Akgeyik, T., (2007) Asgari Ücrette Esnek Modelleme: Bölgesel Asgari Ücret Yaklaşımı İSTANBUL TİCARET ODASI, İstanbul,

Akerlof, G. A. ve Yellen, J. L. (1990) "The Fair Wage-Effort Hypothesis and Unemployment". **Quarterly Journal of Economics**, 105, 255-283.

Akın, F. (2010) Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılması, Türk-İş yayını, Ankara

Baharumshah, A. Z., Thanoon, M. A. (2000). Foreign Capitals, Savings and Economic Growth: A Dynamic Panel Study on the East Asian Countries. Mimeographed, Department of Economics, Universiti Putra Malaysia, nd.

Berksoy, T., Saltoğlu, T. (1998). Türkiye Ekonomisinde Yabancı Sermaye Hareketleri. İstanbul:İTO Yayınları No: 1998-58, 47.

Burnette, Jeffrey Dean; Essays on The Minimum Wage; PhD. Dissertati-on;State University of New York; New York 2005.

Dağlıoğlu, S., Bakır, M. A. (2011), “Türkiye’de Asgari Ücretin İstihdam Üzerindeki Etkisinin Sektörel Panel Regresyon Modelleri İle İncelenmesi”, *Sosyal Güvence Dergisi / Sayı 8*

Ekonomi Bakanlığı. (2013). Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2012 yılı raporu. <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-212362>

Eğilmez, M. Kendime yazılar, ilgili site

Felderer, B. and Homburg, S. (2010) **Makro İktisat ve Yeni Makro İktisat** (çev. O Aydoğmuş ve O. Altay), Ankara: Efil Yayınevi.

Güven, A., Mollavelioğlu, Ş., Dalgıç, B. Ç., (2009), “Asgari Ücret İstihdamı Arttırır mı?

(1969–2008) Türkiye Örneği” ***EconAnadolu 2009: Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi’nde sunulmuş tebliğdir. 17-19 Haziran 2009, Eskişehir, Türkiye.***

Grinols, E., Bhagwati, J. (1976). Foreign Capital, Savings and Dependence. The Review of Economics and Statistics, 416-424.

Gruben, W. C., McLeod, D. (1998). Capital Flows, Savings, and Growth in the 1990s. The Quarterly Review of Economics and Finance, 38(3), 287-301.

Hossain, D. (2014). Differential Impacts of Foreign Capital and Remittance Inflows on Domestic Savings in Developing Countries: A Dynamic Heterogeneous Panel Analysis. Economic Record, 90(1), 102-126.

Karahan, Ö. İpek, E. (2015). Türkiye’ye Yönelik Finansal Sermaye Akımlarının Tasarruf ve Yatırım Üzerine Etkisi. Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2), 181-205.

Kargı, Bilal. (2013), “Ücret Yapışkanlığı Hipotezi’nin Test Edilmesi: Türkiye’de Asgari Ücret ve Büyüme Üzerine Zaman Serileri Analizi (2005-2012)” Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2439474> Çalışma ve Toplum, 2013/2

Karaçor, Z., Özmen, İ., Yorgancılar, F., “Asgari Ücret, İşsizlik Oranı Ve Enflasyon Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği (1987–2010)”, www.ekonomikyaklasim.org/eykongre2011/?download=02.pdf

Khan, A. H., Hasan, L., Malik, A., Knerr, B. (1992). Dependency Ratio, Foreign Capital Inflows and the Rate of Savings in Pakistan. *The Pakistan Development Review*, 31(4), 843-856.

Khan, N. Z., Rahim, E., & Mahmood, Z. (1993). Foreign Aid, Domestic Savings and Economic Growth (Pakistan: 1960 to 1988). *The Pakistan Development Review*, 32(4), 1157-1167.

Korkmaz, A. Çoban, O., (2006), “Emek Piyasasında Asgari Ücret, İşsizlik Ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Bir Analizi: Türkiye Örneği (1969-2006)”, *Maliye Dergisi*, sayı, 151, 2006.

Lemos, S. (2004) “Minimum wage policy and employment effects: Evidence from Brazil”, *Economia*, 5(1), s.219–266.

Neumark, D., Cunningham, W. ve Siga, L. (2006) “The effects of the minimum wage in Brazil on the distribution of family incomes: 1996–2001”, *Journal of Development Economics*, 80(1), s. 136–159.

Mohamed, A., Mohamed, W. (2003). The Impact of Foreign Capital Inflow on Savings, Investment and Economic Growth Rate in Egypt: An Econometric Analysis. *Scientific Journal of King Faisal University*, 4(1), 1424H.

Örnek, İ. (2008). Yabancı Sermaye Akımlarının Yurtiçi Tasarruf ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(02), 199-207.

Özdemir, A., Mercan, M. ve Erol, H. (2012), “Türkiye Emek Piyasasında Belirlenmiş Makro Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Analizi” *TİSK Akademi*, 7(4): 34-53

Papanek, G. F. (1972). The Effect of Aid and Other Resource Transfers on Savings and Growth in Less Developed Countries. *The Economic Journal*, 82(327), 934-950.

Papanek, G. F. (1973). Aid, Foreign Private Investment, Savings, and Growth in Less Developed Countries. *The Journal of Political Economy*, 120-130.

Pesaran, M. H., Shin, Y., Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. *Journal of applied econometrics*, 16(3), 289-326.

Reinhart, C. M., Talvi, E. (1998). Capital Flows and Saving in Latin America and Asia: a Reinterpretation. *Journal of Development Economics*, 57(1), 45-66.

Sunal, O., Alp, Ö., S., (2015), “Türkiye’de Reel Asgari Ücretler Ve Reel GSYİH Değişimleri Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Enflasyon Oranına Endekslenmiş Bir Nominal Asgari Ücret Politikası”, Ankara Üniversitesi, **SBF Dergisi**, Cilt 70, No. 1, 2015, s. 111 - 129

Stiglitz, J. E. (1976) “Price and Queues as Screening Devices in Competitive Markets”. **IMSSS Technical Report**, 212, Stanford University.